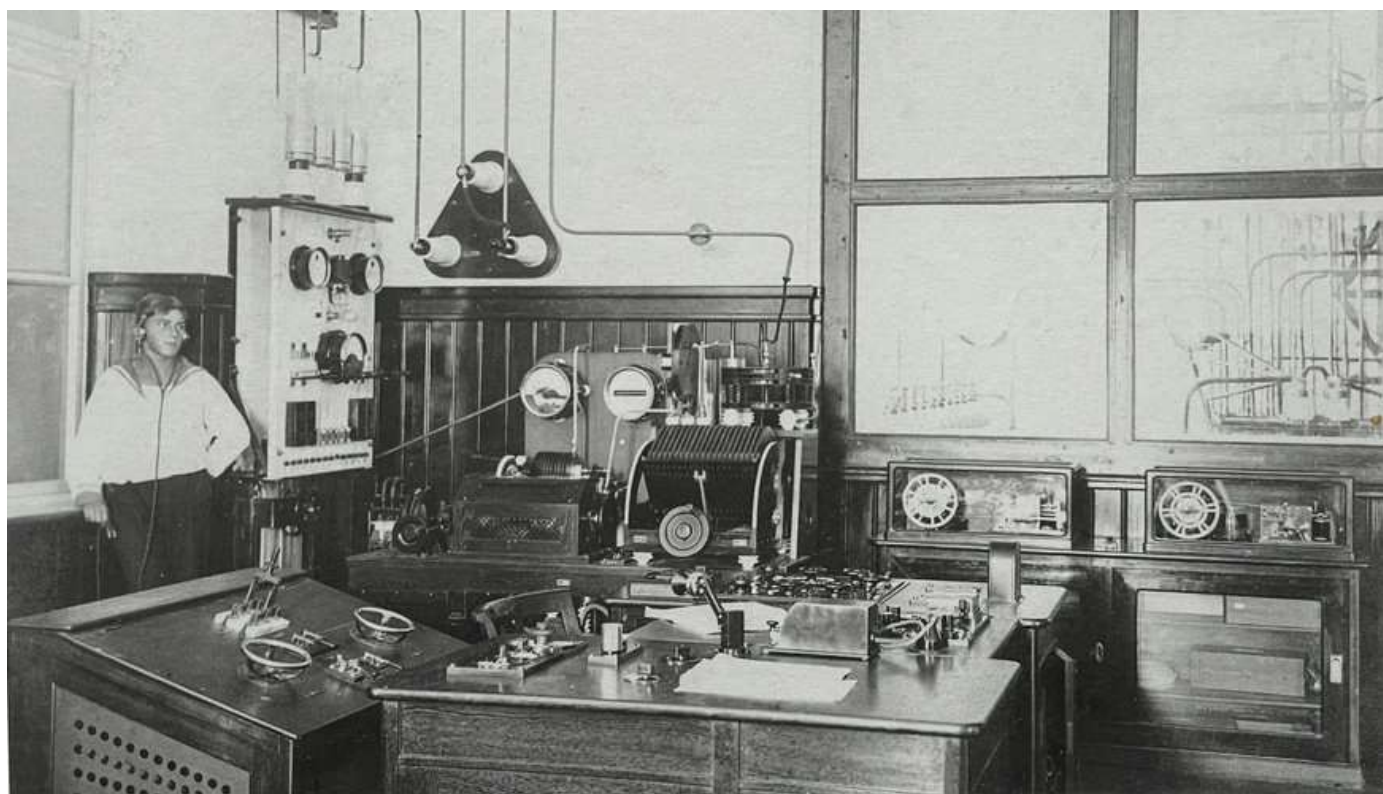

(<https://radio808.com>)

© 20. studenoga 2025.

✍ Nova glazba (<https://radio808.com/category/nova-glazba/>)

[Feljton] Glas iz etera – putovanje kroz stoljeće radija
na prostorima Hrvatske – 3. nastavak

Pola, Pola, Pola, Pula

Piše: Gordan Antić

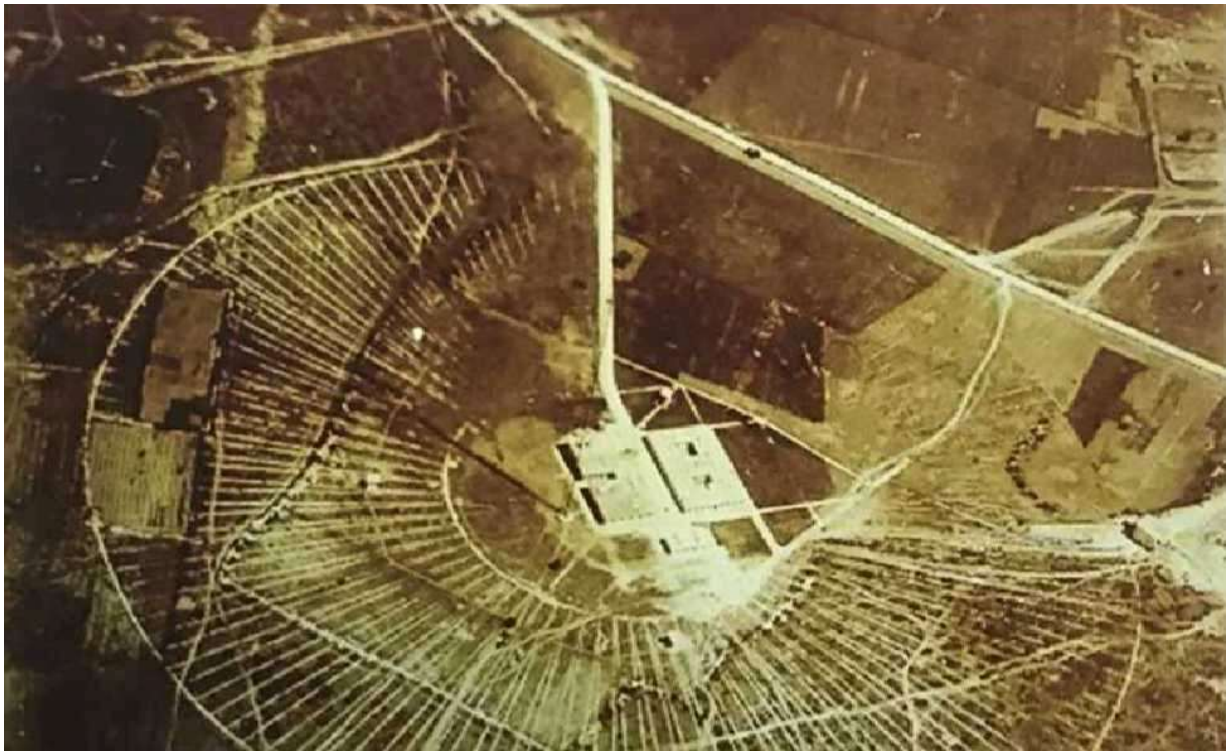
I prije nego što je 1960. godine s emitiranjem počeo **Radio Pula**, najveći je istarski grad već imao bogatu i gotovo zaboravljenu predradijsku i radijsku povijest. Noseći u svome nazivu ime toga grada, kroz prvu polovicu 20. stoljeća pojavila su se čak **tri medija nazvana Radio Pola**. Prvi, iz **veljače 1910.** godine, bio je tehnološko čudo svojega doba i ponos Austro-Ugarske Monarhije. Posjedovao je **najveću antenu bežičnog telegrafa u kontinentalnoj Europi**. Drugi, otvoren **1916.**, emitirao je signal koji se tada smatrao **najmoćnijim u Europi**, a emitirao ga je čak četiri godine prije američkog radija koji je danas priznat kao prvi na svijetu. Oba je pokrenula austrougarska Ratna mornarica, dok je trećeg, nešto kraćeg trajanja, **poslijeratni** Radio Pola iz 1945. godine pokrenula Saveznička vojna uprava. Navodno će baš ta predratna tehnika iz Pule nešto kasnije omogućiti pokretanje prve radiotelefonske stanice u Zagrebu i time izravno utjecati na rođenje Radio Zagreba.

Početak ere radija

Rođenje pojma *radio* veže se uz **Prvu međunarodnu radiotelegrafsku konferenciju** u Berlinu 1906., kada se, između ostalog, za dio radio komunikacija uvodi naziv "bežični telegraf". Konferencija je također artikulirala potrebe za "**javnim servisom**" u bežičnoj telegrafiji, time problematizirajući **Marconijev** monopol, te je u bežičnoj telegrafiji standardizirala "**SOS**" kao pozivni signal u pomoć. Iako se danas kao početak radija (radiodifuzije) navodi 1920. godina., kanadsko-američki elektroinženjer, **Reginald Fessenden**, u svojim je kasnijim godinama tvrdio (iako je to loše dokumentirano) da je upravo on izveo prvo govorno i glazbeno emitiranje **na Badnju večer 1906.**, prenijevši kratki glazbeni i biblijski program svojoj publici. No publika su mu bili samo rijetki radiotelegrafisti na brodovima koji su se tu zatekli sa slušalicama na ušima. Iako mu se pripisuje da je udario temelje **amplitudnoj modulaciji (AM)**, a ova će obilježiti buduće decenije radija (a i televizije), ipak ostaje nejasno kako je uspio modulirati govor i glazbu s obzirom da je tek nešto ranije, te iste 1906. patentirana trioda. **Dr. Lee de Forest** ponavlja slično, tj. prenosi glas i pjev **Enrica Carusa** iz Metropolitanu 1910., samo pinku većoj publici, jer tek izum **kristalnog detektora** (demodulatora) 1909. otvara put proizvodnji prijemnika i masovnijem prijemu, što ubrzo potiče ambiciozni razvoj i u Puli, ključnom gradu i luci austrougarske mornarice.

Prva pulska radiopostaja (1910.)

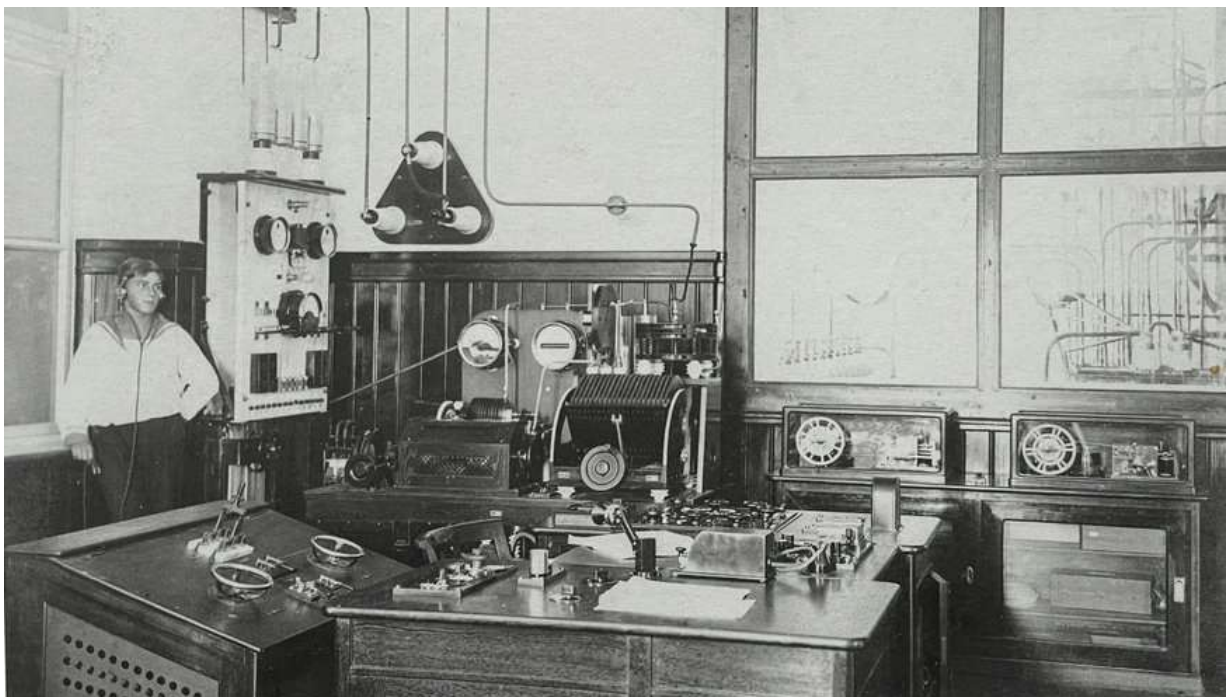
Na području uvale **Sveti Petar** Austro-Ugarska je 20. veljače 1910. otvorila svoju prvu obalnu radiotelegrafsku postaju, vrijednu pola milijuna kruna. Radila je srednjim valom, prvenstveno je služila vojnoj komunikaciji, ali je bila dostupna i civilima. Zanimljivo je da joj suvremeni izvori daju različita imena. U veljači 1910. dnevni je list na njemačkom

Gross Radio Pola 1915. – na mjestu današnjeg Marsovog polja (iz knjige “Naredba br. 12 – Pula u doba Austrije”)

Gašenje i nasljeđe

Dolaskom talijanske kratkovidne vojske 1918. godine obje postaje bivaju ugašene i demontirane. Važnost tih istih radio komunikacija, kod sebe doma Talijani uviđaju tek 1924. Ipak, pulska je tehnologija nastavila živjeti. Dijelovi radiostanice s brze austrougarske krstarice *Novara* preneseni su u Zagreb, gdje je pokrenuta radiotelefonska stanica na Griču – možda izravna preteča Radio Zagreba iz kasnije 1926. godine.

Studio Gross Radio Pola Izvor: Povijesni i pomorski muzej Istre, 1916.

Pula zaboravljena u povijesnim pregledima

Povijest radija na Balkanu često ističe Sarajevo, Beograd i Veliku Goricu kao prve radiotelegrafske stanice, dok se Pula rijetko ili uopće ne spominje, unatoč jasnim dokazima da je bila naprednija i to bar desetljeće ili dva ranije. Slično je i sa svjetskim pregledima, koji zanemaruju pulsko emitiranje iz 1910. i 1916. te kao prve radije navode američki KDKA (1920.) i britanski BBC (1922.).

Radio Pola 1945. i moderni radio

Nakon Drugog svjetskog rata Saveznička vojna uprava pokreće novi Radio Pola, koji emitira neslužbeno od 11. srpnja 1945. a sa službenim programom počinje 12. rujna iste godine. Kojeg li pluralizma, vijesti je emitirao na četiri jezika: talijanskom, hrvatskom, slovenskom i engleskom a bilo je emisija i na istarskim dijalektima. Potrajao je samo do 14. svibnja 1947. Nije nam poznata frekvencija, koju je opremu koristio i što je s njom bilo kasnije. Puni trinaest godina kasnije, tek 1960. pokreće se **Radio Pula**, koji službena povijest i dalje navodi kao **“prvi pulski radio”**, premda iza sebe ima čak tri, danas (gotovo) zaboravljena prethodnika.

Nastavlja se...

Reference:

Tekst je objavljen uz financijsku potporu Agencije za elektroničke medije iz Programa poticanja novinarske izvrsnosti.

< Prethodna objava (<https://radio808.com/bomba-nakon-dogovora-naslov-povezuje-nesrecu-i-politiku-bez-cvrstog-dokaza/>)

Sljedeća objava >

IMPRESSUM

Nakladnik: Udruga "Multimedijalist"

Ulica Franje Petračića 6 (HUB385)

10000 Zagreb

Urednik elektroničke publikacije: Leo Hekman